

de mos

Jaargang 22
Augustus 2006

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

7

NIDI

inhoud

- 61 **Marokkanen in Nederland**
- 63 Demodata
- 64 Demodata
- 65 **Allochtonen in het hoger onderwijs**
- 67 Demodata
- 68 Demodata

Foto: Wim de Jonge

Marokkanen in Nederland

CARLO VAN PRAAG

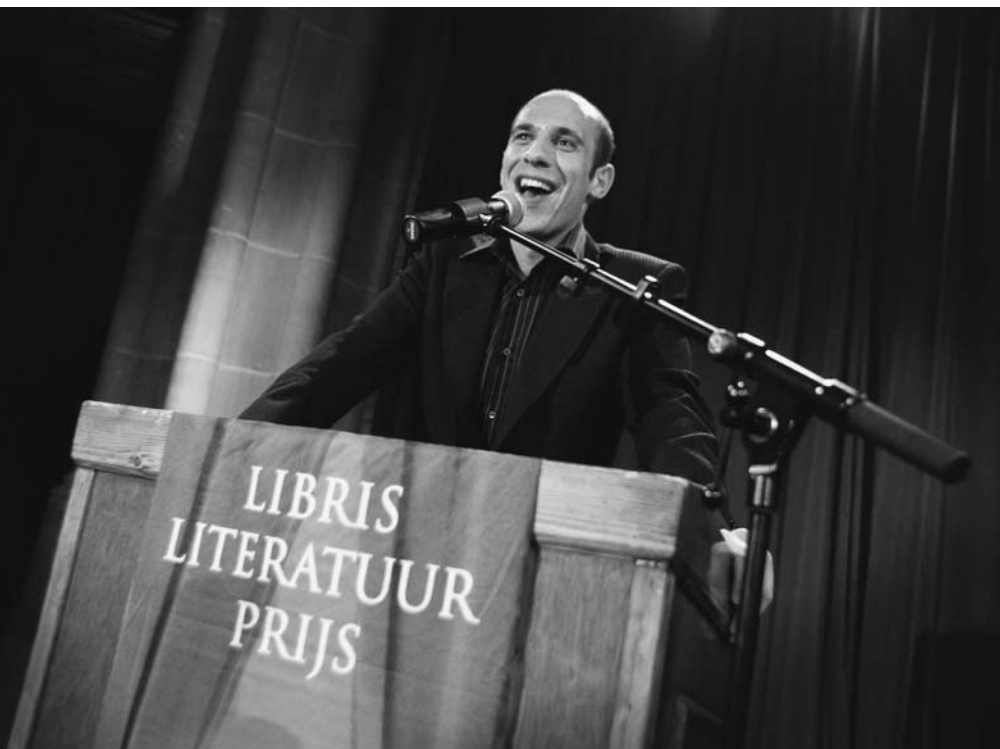
Achterstand wordt snel ingelopen

Marokkanen in Nederland zijn van de grote etnische minderheids-groeperingen in ons land het laagst opgeleid en hebben de laagste arbeidsmarktparticipatie, het laagste beroepsniveau, de hoogste werkloosheid en het laagste gemiddelde inkomen. Wel halen zij hun achterstand sneller in dan andere groepen. Kinderen doen het steeds beter op school en het aantal dat doorstroomt naar hogere vormen van onderwijs groeit. Marokkanen zijn nog tamelijk sterk op de eigen groep betrokken en houden stevig vast aan hun tradities, in het bijzonder waar deze door de religie zijn bepaald.

Door de economische voorspoed in de jaren zestig van de vorige eeuw werden arbeidskrachten geworven in het buitenland, eerst in Zuid-Europa en vanaf de tweede helft van dat decennium in toenemende mate ook in Turkije en Marokko. Veel Zuid-Europeanen keerden na verloop van tijd weer terug naar hun land van herkomst. In landen als Italië en Spanje had de economie zich inmiddels gunstig ontwikkeld. Anders was dat echter in Turkije en Marokko. Van de Turken en Marokkanen in Nederland keerden er verhoudingsgewijs slechts weinig terug. Er was na de oliecrisis in 1973 weliswaar een einde gekomen aan de arbeidsmigratie uit die landen, maar door gezinshereniging, gezinsvorming en natuurlijke aanwas bleef het aantal Turken en Marokkanen toenemen. Anno 2006 wonen er 323.000 personen van Marokkaanse herkomst in Nederland, hetgeen overeenkomt met bijna 19 procent van alle niet-westerse allochtonen en met bijna twee procent van de totale bevolking van Nederland.

In opdracht van de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie vervaardigde het NIDI een profielschets van de Marokkanen in Nederland. Het ging daarbij om meer dan alleen demografische gegevens. Ook de sociaal-economische en de culturele positie van de groep kwamen aan de orde. Als vergelijkingsgroepen dienden de autochtone Nederlanders en enkele andere etnische minderheden. Dit artikel is een op punten geactualiseerde samenvatting van het rapport.

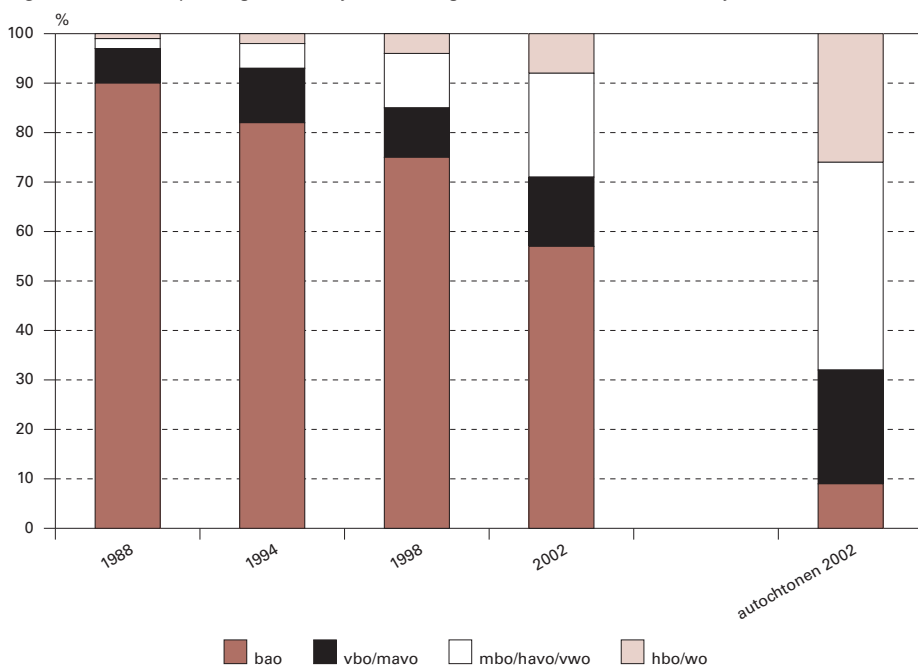
Meer dan twee derde van de Marokkanen heeft de Nederlandse nationaliteit en bijna de helft is hier geboren. Door een relatief hoge vruchtbaarheid en door huwelijks-

De schrijver Abdelkader Benali won in 2003 de Libris Literatuur Prijs.

Foto: ANP FOTO/Juan Vrijdag.

Figuur 1. Behaald opleidingsniveau bij niet schoolgaande Marokkanen van 15-64 jaar (%)

migratie neemt het aantal Marokkanen in Nederland nog vrij snel toe: de verwachting is dat in 2010 hun aantal zal zijn gestegen tot 352.000. In vergelijking met de totale bevolking van Nederland vormen de Marokkanen een jonge groep, met veel kinderen en jongvolwassenen en met zeer weinig bejaarden. De Marokkanen zijn sterk (voor bijna 48 procent) geconcentreerd in de vier grote steden. Van de bevolking van die steden maken zij zeven procent uit.

De huidige immigratie van Marokkanen bestaat voor het overgrote deel uit huwelijkspartners van hier gevestigde Marokkanen. Het gaat momenteel om een jaarlijks aantal van ongeveer 2.000 van deze huwelijksmigranten. De meeste huwende Marokkanen hebben een voorkeur voor een partner uit het land van herkomst boven een hier geboren Marokkaanse partner of een autochtoon. Vooral vrouwen volgen dit patroon.

De vruchtbaarheid onder Marokkanen is weliswaar relatief hoog maar daalt wel snel. Vrouwen van de eerste generatie kregen aan het begin van de jaren tachtig gemiddeld nog zeven kinderen, een aantal dat in 1995 al was gedaald naar 3,5 en in 2004 naar 3,2 tegenover autochtone Nederlandse vrouwen 1,7. De tweede generatie Marokkaanse vrouwen vertoont een nog weer lagere vruchtbaarheid dan de eerste generatie en deze vrouwen worden ook op latere leeftijd moeder. Overigens is ook in Marokko de vruchtbaarheid in dezelfde periode drastisch gedaald.

Nederland telt nog weinig Marokkaanse ouderen. Voorzover zich thans laat aanzien hebben deze ouderen geen hogere, maar juist lagere leeftijdsspecifieke sterftেকansen dan de autochtonen.

Door hun concentratie in de vier grote steden en door hun verdere concentratie in een aantal wijken van die steden hebben de Marokkanen een relatief hoge statistische ontmoetingskans met leden van hun eigen groep, terwijl zij een relatief lage ontmoetingskans hebben met autochtonen. Door de groei van het eigen aantal verscherpt deze situatie zich.

Onderwijsachterstand

De eerste generatie Marokkanen (arbeidsmigranten en gezinsherenigers) is in vergelijking met de autochtone Nederlanders zeer laag opgeleid. Voor de tweede generatie hier geboren kinderen ligt hierin een handicap die wordt versterkt door het feit dat de kennis van de Nederlandse taal bij hun ouders beperkt is. De tweede generatie betreedt de school met een achterstand op haar autochtone leeftijdsgenootjes, maar deze achterstand vermindert wel bij elke nieuwe lichter die het onderwijs instroomt. Bovendien halen juist de Marokkaanse kinderen bij hun gang door het basisonderwijs iets van hun achterstand in. De Marokkaanse leerlingen die in het schooljaar 2002-2003 in groep 8 zaten, hadden evenwel nog steeds een taalachterstand van bijna twee leerjaren op autochtone niet-achterstandsleerlingen. Bij rekenen lagen zij nog ruim een half jaar achter. Vergelijken bij vroegere lichtingen is er echter zeker vooruitgang. Zo maakten de Marokkaanse leerlingen tussen 1994 en 2002 bijna een derde van hun achterstand in de Cito-eindtoets goed en dat is meer dan Turkse en Surinaamse leerlingen vermochten. Bij de Antilliaanse leerlingen nam de achterstand zelfs toe.

De achterstand in het basisonderwijs zet zich voort in het vervolgonderwijs. In het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs participeerde een vijfde van de Marokkanen, en trouwens ook van de Turken, op havo/vwo-niveau tegen bijna de helft van de autochtonen. Daarentegen waren de Marokkaanse derdeklassers zwaar oververtegenwoordigd in de lagere niveaus van het voorbereidend beroepsonderwijs. Meer dan de helft van de Marokkaanse (en van de Turkse) leerlingen was daar te vinden tegen iets meer dan een kwart van de autochtonen. Vergelijken met eerdere lichtingen is er echter, juist door de Marokkanen, aanzienlijke vooruitgang geboekt (zie figuur 1). Tien jaar geleden nam slechts acht

procent van de Marokkaanse leerlingen deel aan het onderwijs op havo/vwo-niveau. Marokkaanse kinderen zijn sterk geconcentreerd in zogenaamde zwarte scholen. In het jaar 2002-2003 bezochten zij basisscholen waar gemiddeld driekwart van de leerlingen tot de etnische minderheden behoorde. Vaak wordt gedacht dat dit een ongunstige invloed heeft op de onderwijsprestaties van deze leerlingen. Herhaald onderzoek wijst echter uit dat dit nauwelijks het geval is.

Lage arbeidsparticipatie en hoge werkloosheid

De arbeidsparticipatie is bij de Marokkanen lager dan bij de autochtonen en loopt ook achter bij andere etnische groepen. Dat komt doordat relatief weinig Marokkaanse vrouwen de arbeidsmarkt betreden en doordat bij de mannen het aantal arbeidsongeschikten hoog is. Voorts worden de Marokkanen sterk getroffen door werkloosheid, zoals blijkt uit figuur 2. In het midden van de jaren negentig had maar liefst een derde van de Marokkaanse beroepsbevolking geen werk. Daarna daalde de werkloosheid als gevolg van de gunstige economische conjunctuur tot ongeveer tien procent in het jaar 2002, maar sindsdien is de trend weer gekeerd. In 2004 was al weer 22 procent van de Marokkanen werkloos. De immigratie van vaak slecht opgeleide huwelijkspartners die de Nederlandse taal niet machtig zijn heeft daar een negatieve invloed op.

Gezien de ontwikkelingen in het recente verleden zou de huidige opleving van de economie wederom kunnen zorgen voor een snel dalende werkloosheid. Bij de Marokkanen lijkt deze daling in het laatst bekende jaar (2005) al waarneembaar. Een verder lichtpunt is de snelle groei van het ondernemerschap bij Marokkanen.

De lage arbeidsparticipatie en de hoge werkloosheid maken dat de Marokkanen in hoge mate afhankelijk zijn van uitkeringen. Daardoor en door het overwegend lage beroepsniveau van de werkenden is het gemiddelde besteedbare huishoudensinkomen bij de Marokkanen slechts 85 procent van dat bij de autochtonen. Als, door middel van standaardisatie, rekening wordt gehouden met verschillen in huishoudensamenstelling verdienen de Marokkanen nog maar 69 procent van het autochtone inkomen.

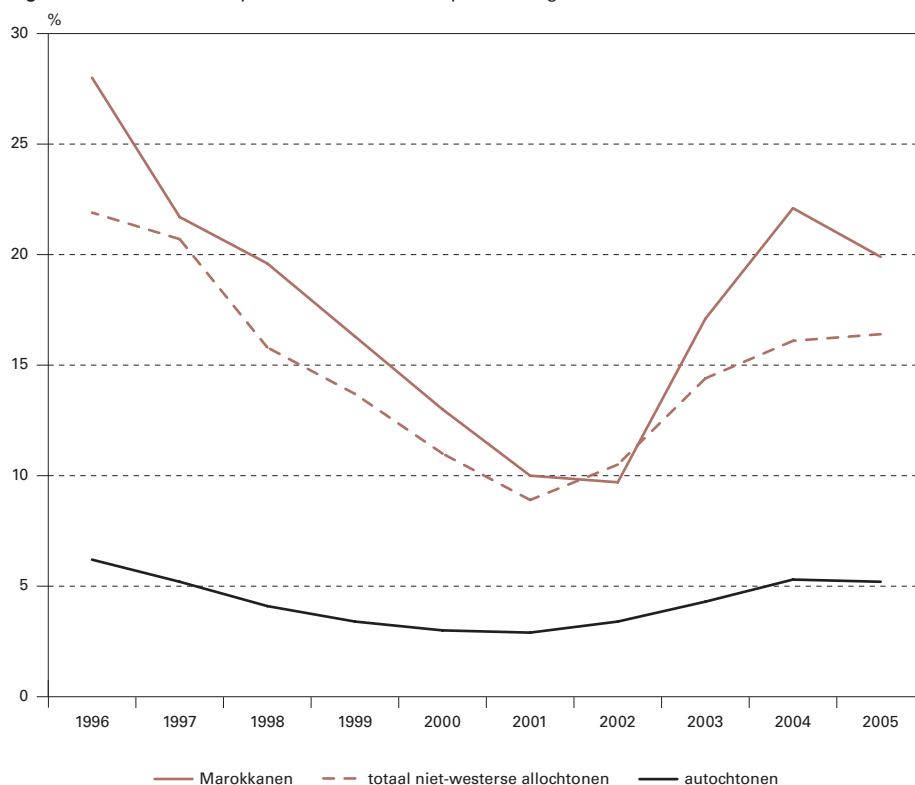
Sociaal-culturele opvattingen vaak religieus bepaald

Cultureel verschil tussen Marokkanen en de autochtonen hecht zich in belangrijke mate aan het verschijnsel religie. De Marokkanen zijn vrijwel allen moslim en zij identificeren zich ook sterk met deze religie (zie ook de tabel). De tweede generatie vormt in dit opzicht geen uitzondering. De Marokkanen kennen nog een grote waarde toe aan hun religie als baken in het leven. Zo vinden bijvoorbeeld verreweg de meesten (90 procent van de eerste en 80 procent van de tweede generatie) het ongehuwd samenwonen van man en vrouw afkeurenswaardig (bij autochtonen is dat tien procent). De religieuze praktijk levert een duidelijk

Enkele indicatoren voor religieuze betrokkenheid					
	Marokkanen	Turken	Surinamers	Antillianen	Autochtonen
Percentage dat zich tot religie rekent					
Totaal	98	95	75	73	35
1 ^e generatie	98	95	83	81	
2 ^e generatie	97	93	57	45	35
Reactie op beweringen					
Mijn geloof is een belangrijk deel van mijzelf (% mee eens)	94	91	81	81	52
Als iemand iets slechts over mijn geloof zegt, voel ik mij persoonlijk gekwetst (% mee eens)	61	62	28	27	14
Niemand mag mijn geloof in twijfel trekken (% mee eens)	47	55	23	28	10

Bron: SPVA 2002.

Figuur 2. Werkloosheid in procenten van de beroepsbevolking

onderscheid op tussen de generaties. De oudere Marokkanen bezoeken veelvuldig de moskee en bidden meestal dagelijks. In dit opzicht zijn de jongeren minder traditioneel, hoewel de meesten volgens eigen zeggen op zijn minst nog af en toe de moskee bezoeken en dagelijks bidden. Beide generaties vasten in overgrote meerderheid met de Ramadan.

In de sfeer van opvattingen over het belang van religieuze voorschriften manifesteert zich een duidelijk verschil tussen de generaties: terwijl de oudere Marokkanen een nogal strikte interpretatie van de religieuze regels voorstaan, menen jongeren al grotendeels dat ieder zijn eigen invulling daaraan moet geven.

De rolsegregatie tussen de geslachten heeft zich bij Marokkanen veel sterker gehandhaafd dan bij autochtonen. Zo vindt 39 procent van de Marokkanen tegen 16 procent van de autochto-

In 2005 overleden in Nederland 136.402 mensen. Van hen stierven 5.343 een niet-natuurlijke dood: 2.693 door een ongeval in de privésfeer (1.909, vooral ouderen, ten gevolge van een valpartij), 1.572 door zelfdoding, 174 door moord of doodslag, 760 door een verkeersongeval en 64 door een bedrijfsongeval (CBS).

Wethouder Aboutaleb van Amsterdam.

demodata

In de 25 lidstaten van de EU werd in de periode 2001-2003 twee derde van alle sterfte veroorzaakt door hart- en vaatziekten en kanker. Hartaanvallen, beroertes en andere hart- en vaatziekten waren verantwoordelijk voor 41 procent van de sterfte. Deze ziekten waren onder 65-84 jarigen de belangrijkste doodsoorzaak met 42 procent van de sterfte. Het ging bij 17 procent van alle sterfgevallen om ischaemische hartziekten, inclusief hartaanvallen. De hoogste sterfte ten gevolge van deze doodsoorzaak werd gevonden in Estland met 2.305 mannelijke en 1.318 vrouwelijke slachtoffers per 100.000, gevolgd door Litouwen, Letland, Tsjechië en Slowakije. Het laagst scoorden Frankrijk (402 mannen en 169 vrouwen), Portugal, Spanje en Italië. In een kwart van alle sterfgevallen was kanker de doodsoorzaak. In de leeftijdsgroep van 45 tot 64 jaar werd 41 procent van de sterfte erdoor veroorzaakt. Onder mannen ging het daarbij vooral om kanker van de ademhalingsorganen (onder meer longen, keel) met 106 sterfgevallen per 100.000 mannen in die leeftijdsgroep. De Oost Europese landen scoorden het hoogst. Bovenaan stond Hongarije (236), gevolgd door Tsjechië en Slowakije. Zweden stond onderaan met 39, gevolgd door Finland. Onder vrouwen in die leeftijdsgroep was borstkanker de belangrijkste oorzaak bij de sterfte aan kanker met 48 doden per 100.000 vrouwen van 45-64 jaar. Nu scoorde Denemarken het hoogst met 66 per 100.000, gevolgd door het Vlaamse deel van België en Nederland. Griekenland en Spanje (beide 38) sloten de rij (Eurostat).

nen dat een vrouw moet stoppen met werken als haar eerste kind wordt geboren. Ook in hun opvattingen hierover zijn Marokkanen nog betrekkelijk traditioneel, hoewel de tweede generatie, de meisjes in het bijzonder, een modernere kijk heeft op de verdeling van betaalde arbeid en huishoudelijke taken.

Marokkanen trouwen, evenals de Turken, overwegend met partners uit hun herkomstland en dat is ook bij de hier opgegroeide generaties nog het geval. Huwelijken met autochtone Nederlanders zijn betrekkelijk zeldzaam. Meer dan de helft, en in de tweede generatie nog steeds 40 procent, zegt dergelijke huwelijken af te keuren. Iets meer dan de helft van de Marokkanen vindt de mening van ouders belangrijk bij de partnerkeuze van de kinderen, maar desondanks is volgens de overgrote meerderheid deze partnerkeuze uiteindelijk toch een zaak van het kind zelf.

Foto: Wim de Jonge

Tot slot

De hier verblijvende Marokkanen vertonen nog sterk de sporen van hun ongunstige uitgangspositie. Zij zijn onder de grote etnische minderheden in Nederland de laagst opgeleide groep met de laagste arbeidsmarktparticipatie, het laagste beroepsniveau, de hoogste werkloosheid en het laagste gemiddelde inkomen. Er is evenwel een tegenkant: de Marokkanen in Nederland halen hun achterstand snel in, sneller dan de overige etnische minderheden. De aan het basisonderwijs deelnemende Marokkaanse leerlingen vertonen momenteel minder achterstand dan de Turken en de Antillianen en ook hun deelname aan het voortgezet onderwijs vertoont een sneller stijgende lijn dan die van de andere twee groepen. Deze relatief snelle opmars komt ook in het hoger beroepsonderwijs en het wetenschappelijk onderwijs tot uiting.

De Marokkanen zijn nog tamelijk sterk in hun eigen groep opgesloten, maar onderhouden toch meer contact met de autochtone buitenwereld dan de Turken. Aan de andere kant houden

zij het meest vast aan hun tradities, in het bijzonder waar het om de religie gaat.

Bepaald zorgelijk is de betrokkenheid van de Marokkaanse jeugd bij de criminaliteit. Ook al laat deze zich gedeeltelijk verklaren uit de, juist bij de Marokkanen geprononceerde, maatschappelijke achterstand en de grote cultuurschok volgend op de migratie, dan nog werpt het verschijnsel een schaduw over het groepsbestaan. Daartegenover mag worden vermeld dat de Marokkanen zich ook laten kennen als een groep waarin veel talent ligt opgeslagen. Hun bijdrage aan de huidige Nederlandse literatuur is opvallend, zeker voor een groep waarvan de tweede generatie nog maar voor een klein deel volwassen is. Een cultureel ontwortelingsproces is blijkbaar ook een bron van creativiteit. Een mogelijke verklaring voor de literaire participatie ligt voorts in de taalsituatie waarin juist de Marokkanen verkeren. De in Nederland woonachtige Marokkanen zijn veelal afkomstig uit het Rifgebied en hun thuistaal is een Berbertaal die in het algemeen niet als schrijftaal wordt gebezigd. Het Arabisch vormt voor deze Marokkanen nauwelijks een alternatief omdat dit hooguit een tweede taal is, dit nog los van het feit dat in het Arabisch een grote afstand ligt tussen de dagelijkse omgangstaal en de officiële taal. Onder deze omstandigheden grijpen de in Nederland opgegroeide Marokkanen voor literaire doeleinden eerder naar het Nederlands dan bijvoorbeeld de Turken. De politiek en de sport vormen andere terreinen die tal van Marokkaanse uitblinkers opleveren.

LITERATUUR:

- Carlo van Praag (red) (2006), *Marokkanen in Nederland: een profiel*. NIDI-Rapport 67. Den Haag: NIDI.
- Nico van Nimwegen en Gijs Beets (red) (2000), *Bevolkingsvraagstukken in Nederland anno 2000*. Rapport van het Werkverband Periodieke Rapportage Bevolkingsvraagstukken. NIDI-Rapport 58. Den Haag: NIDI.

Drs. C.S. van Praag, NIDI. E-mail: praag@nidi.nl.

Foto: Wim de Jonge

Allochtonen in het hoger onderwijs

ROEL JENNISSEN

Prestaties blijven achter

Uit onderzoek blijkt dat allochtone leerlingen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs minder presteren dan hun autochtone leeftijdsgenoten. Ook is er al redelijk vaak onderzoek gedaan naar de deelname van allochtonen aan het hoger onderwijs. Over de prestaties van allochtone studenten in het hoger onderwijs was daarentegen tot nu toe zo goed als niets bekend. Hier wordt aangetoond dat ook in het hoger onderwijs de prestaties van allochtonen achterblijven bij die van autochtonen.

Sociaal-wetenschappelijk onderzoek heeft al vaak aangetoond dat de prestaties van niet-westerse allochtonen in het basisonderwijs achterblijven bij die van autochtone leerlingen. De (intergenerationele overdracht van) taalachterstand van niet-westerse allochtonen is hier waarschijnlijk de belangrijkste achterliggende oorzaak van.

Op oudere leeftijd worden schoolprestaties en -keuzes minder beïnvloed door de sociaal-economische positie van de ouders van de leerlingen dan op jongere leeftijd. Ondanks dit gegeven en het feit dat er in tegenstelling tot het basisonderwijs schoolsoorten van verschillende niveau's zijn, presteren ook in het voortgezet onderwijs niet-westerse allochtone leerlingen gemiddeld minder dan hun autochtone klasgenoten. Zo is de schooluitval in het voortgezet onderwijs onder niet-westerse allochtonen aanzienlijk hoger dan onder autochtonen en zijn de slagingspercentages van niet-westerse allochtone eindexamenkandidaten lager dan die van autochtonen in de hoogste klassen van het voortgezet onderwijs.

Recent onderzoek (zie kader pag. 68) naar de participatie en prestaties van allochtonen in het hoger onderwijs wijst uit dat ook daar sprake is van achterstand.

Van middelbare school naar hbo of wo

Niet-westerse jongeren die hun havo- of vwo-diploma hebben behaald kiezen daarna vaak en in hogere mate dan autochtone jongeren voor het hoger onderwijs. Bij Turken en Marokkanen stroomt zelfs meer dan 90 procent in het daaropvolgende jaar door, bij autochtonen is dat niet meer dan 80 procent. In verhouding tot autochtone jongeren kiezen ook meer niet-westerse jongeren voor de hoogst mogelijke vervolgonderwijs (dat wil zeggen van de havo naar het hbo en van het vwo naar het wo).

Om na te kunnen gaan welk deel van de jongeren per herkomstgroep hoger onderwijs gaat volgen is gekeken naar het aantal eerste inschrijvingen in het hoger onderwijs als percentage van het gemiddelde aantal 18-20-jarigen. In 2005 schreef zich gemiddeld 51 procent van de in Nederland woonachtige jongeren van 18-20 jaar voor het eerst in voor een opleiding in het hoger onderwijs (zie tabel 1). Alle niet-westerse

Foto: Wim de Jonge

herkomstgroepen hadden, in tegenstelling tot autochtonen en westerse allochtonen, instroompercentages die onder het landelijk gemiddelde lagen.

De tabel laat zien dat in 2005 meer dan de helft van de instromers in het hoger onderwijs bestond uit vrouwelijke studenten. Dit geldt voor alle herkomstgroepen. Vooral onder Antillianen (60 procent) en Surinamers (59 procent) was het aandeel vrouwelijke instromers erg groot.

Tabel 1. Instroom in het hoger onderwijs naar type, herkomst en geslacht in 2005

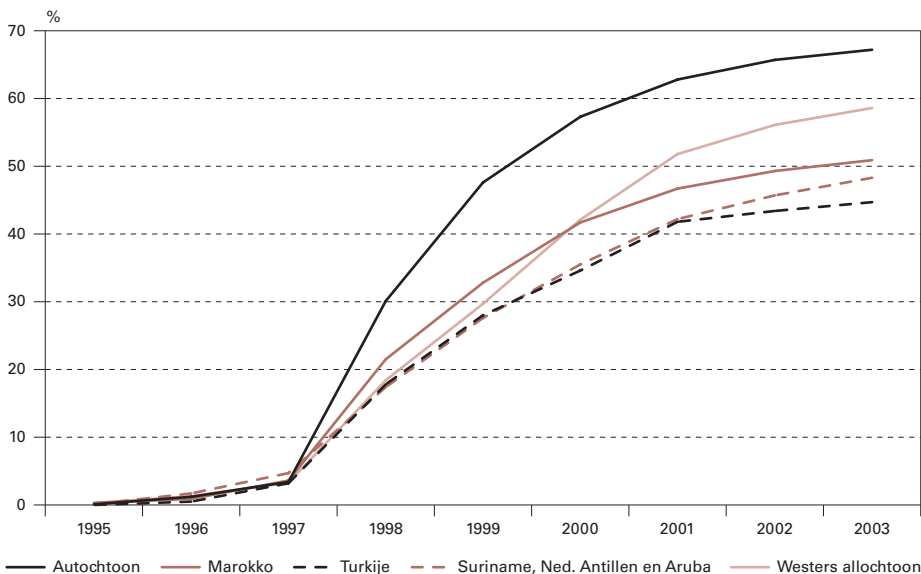
	Totaal	Per 100 *	Vrouwen (%)	hbo (%)	wo (%)
Autochtoon	80.624	54	52	74	26
Marokko	1.933	33	56	87	13
Turkije	1.744	29	53	84	16
Suriname	2.556	42	59	83	17
Nederlandse Antillen en Aruba	973	36	60	79	21
Overig niet-westers allochtoon	4.325	38	51	71	29
Westers allochtoon	7.625	54	55	68	32
Totaal	99.780	51	53	74	26

* van het gemiddelde van het aantal 18-, 19- en 20-jarigen.

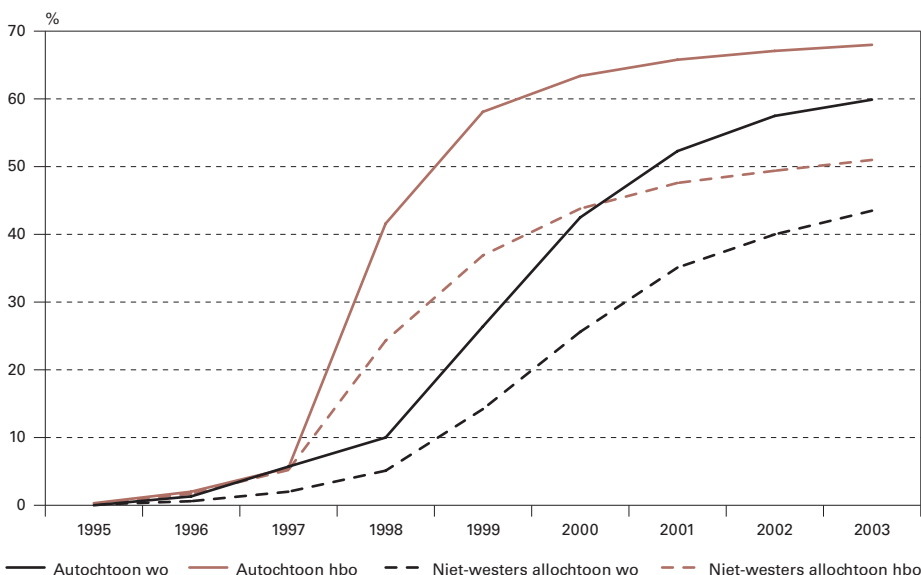
Tabel 2. Studierichting in het hoger onderwijs naar herkomst, instroomcohort 2005

	Onderwijs	Landbouw en natuur	Techniek	Gezondheid	Economie	Recht	Gedrag en maatsch.	Taal en cultuur
Autochtoon	14	5	17	11	28	3	16	6
Marokko	14	1	9	4	40	4	25	2
Turkije	13	2	13	6	45	5	15	2
Suriname	10	2	13	7	43	4	19	3
NA en Aruba	11	2	15	10	35	3	20	4
Over. niet-W. allochtoon	5	6	18	10	40	4	12	6
Westerse allochtoon	11	4	14	9	32	5	16	10
Totaal	14	4	16	11	30	3	16	6

Figuur 1. Percentage met een einddiploma hoger onderwijs naar herkomst, instroomcohort 1995

Figuur 2. Percentage met een einddiploma hoger onderwijs naar herkomst en type hoger onderwijs, instroomcohort 1995

Studiekeuze

De keuze van een studierichting is van belang voor de kansen op de arbeidsmarkt en daarmee relevant voor de integratie van allochtonen. Daarom werd nagegaan of er tussen de verschillende herkomstgroepen verschillen zijn in studiekeuze. Tabel 2 geeft voor de instroomcohorten 2005 per herkomstgroep het percentage weer dat voor een bepaalde studierichting in het hoger onderwijs koos.

De meest populaire onderwijssectoren zijn, zowel bij autochtonen als bij allochtonen, economie, techniek, gedrag en maatschappij en onderwijs. Binnen alle groepen is economie het meest populair. Niet-westerse allochtonen kiezen meer dan gemiddeld een studie binnen de sectoren economie en recht, waarvan wordt verondersteld dat ze een hoog rendement op de arbeidsmarkt hebben.

Van de autochtone instromers koos 28 procent in 2005 voor een studie binnen de sector economie. Voor niet-westerse allochtonen varieerde in dat jaar dat percentage tussen de 35 (Antillianen) en de 45 (Turken). Dat het percentage Turkse en Marokkaanse studenten dat kiest voor een opleiding binnen de sector economie relatief hoog is, komt voor een deel doordat relatief veel van hen voor het hbo kiezen waar deze sector populairder is dan in het wo. In het hbo volgt meer dan een derde van de hbo-studenten een opleiding binnen de sector economie, in het wo is dat minder dan een vijfde. De sectoren landbouw en natuur, taal en cultuur en gezondheidszorg zijn vergeleken met autochtonen en westerse allochtonen onder niet-westerse allochtonen minder populair. Daarbij valt op dat de sector gezondheidszorg vooral door Turken en Marokkanen wordt gemeden en dat Marokkaanse instromers relatief vaak kiezen voor een studie binnen de sector gedrag en maatschappij en relatief zelden voor een studie binnen de sector techniek. De sector onderwijs is minder populair bij de groep overige niet-westerse allochtonen. Een verklaring daarvoor zou kunnen zijn dat personen uit deze herkomstgroep vaak nog niet zo lang in Nederland verblijven en daardoor een taalachterstand hebben. Een opleiding (en vervolgens een baan) in de onderwijssector, waar voor het overgrote deel les wordt gegeven in het Nederlands, is voor hen daarom niet erg aantrekkelijk.

Diplomaverwerving

Zoals reeds vermeld presteren niet-westerse allochtone leerlingen in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs slechter dan autochtone leerlingen. Als deze leerlingen echter met succes een havo- of vwo-diploma hebben behaald, stromen zij in minstens gelijke mate door naar het hoger onderwijs. Dit lijkt de stelling te bevestigen dat de onderwijsloopbaan op oudere leeftijd minder dan op jonge leeftijd wordt beïnvloed door de sociaal-economische positie van de ouders van de leerlingen.

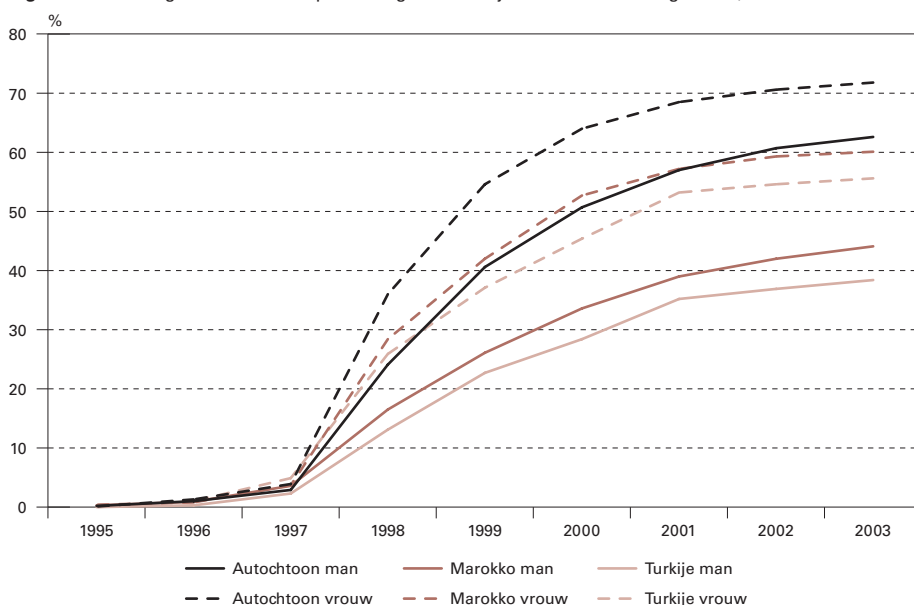
De vraag is nu of er ook in het hoger onderwijs nog verschillen zijn tussen studenten uit diverse herkomstgroepen in de mate waarin en de snelheid waarmee ze hun diploma behalen. Op grond van bovengenoemde stelling zouden weinig tot geen verschillen mogen worden verwacht. Het is zelfs mogelijk dat gemiddeld relatief meer niet-westerse allochtone dan autochtone studenten een opleiding in het hoger onderwijs afronden, en dat veel van hen in een hoger tempo de eindstreep halen, omdat zij op jongere leeftijd ondanks grotere obstakels (hun taalachterstand bijvoorbeeld) toch een havo- of vwo-diploma behaalden.

Beschrijvende analyses van gegevens uit het Centraal Register Ingeschrevenen Hoger Onderwijs (CRIHO) laten echter het tegendeel zien: autochtonen ronden in hogere mate dan niet-westerse allochtonen met succes een opleiding in het hoger onderwijs af. Bovendien hebben autochtonen, die met succes een opleiding afronden, hier gemiddeld minder tijd voor nodig gehad dan hun niet-westerse allochtone studiegenoten. Uit figuur 1 blijkt dat 57 procent van alle autochtonen die in 1995 voor het eerst instroomden in het hoger onderwijs in 2000 een eindexamen (dat wil zeggen minimaal een bachelordiploma hbo of een bachelor-, master- of doctoraaldiploma aan een universiteit) in het hoger onderwijs had behaald. Van de Marokkanen, Turken en Surinamers en Antillianen was dat slechts respectievelijk 42, 35 en 36 procent. Drie jaar later, in 2003, had van de autochtonen inmiddels 67 procent een diploma tegenover 55 procent van de Marokkanen, 49 procent van de Turken en 52 procent van de Surinamers en Antillianen.

In figuur 2 wordt onderscheid gemaakt naar het type hoger onderwijs (hbo of wo). In deze figuur zijn alle studenten in beschouwing genomen die zich in 1995 voor het eerst inschreven. Studenten die zich in 1995 voor het eerst inschreven om een opleiding aan een universiteit te gaan volgen en die eerder aan een hbo-instelling hadden gestudeerd zijn hier in tegenstelling tot in figuur 1 ook in de berekeningen van de cumulatieve slagingspercentages meegenomen.

Zowel in het wo als in het hbo zijn er grote verschillen in de mate waarin en de snelheid waarmee autochtonen en niet-westerse allochtonen een eindexamen verwerven. Van alle autochtone studenten die in 1995 voor het eerst instroomden in het wo had in 2003 60 procent een eindexamen behaald, van de niet-westerse allochtone studenten was dat 43,5 procent. Bij hbo-studenten was dat respectievelijk 68 en 51 procent. Uit de figuur blijkt dat hbo-studenten een grote kans hebben om af te studeren. Bovendien doen degenen die een hbo-opleiding af-

Figuur 3. Percentage met een eindexamen hoger onderwijs naar herkomst en geslacht, instroomcohort 1995

ronden dat in een gemiddeld kortere tijd dan studenten die afstuderen aan een universiteit. Als we dit gegeven combineren met het feit dat westerse allochtonen relatief erg vaak een universitaire opleiding volgen, kunnen we ook de inhaalslag (dat wil zeggen de snellere stijging van het percentage met een eindexamen) na vijf jaar van westerse allochtonen ten opzichte van de andere herkomstgroeperingen, die in figuur 1 is te zien, verklaren.

Vrouwen studeren in het hoger onderwijs gemiddeld in hogere mate en sneller af dan mannen (zie figuur 3). Van instroomcohort 1995 had na acht jaar 72 procent van de autochtone vrouwen een eindexamen hoger onderwijs tegenover 63 procent van de autochtone mannen. Marokkaanse en Turkse vrouwen halen percentages die (enigszins) zijn te vergelijken met die van autochtone mannen. Marokkaanse en Turkse mannen blijven hier ver bij achter. Zo haalde nog geen 40 procent van de Turkse mannen die in 1995 begonnen met een opleiding in het hoger onderwijs een eindexamen voor 2004.

demodata

In 2005 werkte 52 procent van de mannen en 27 procent van de vrouwen van 55-64 jaar. In 1992 was dit nog respectievelijk 40 en 11 procent. Jongere ouderen die in 2002 door werkloosheid of arbeidsongeschiktheid de arbeidsmarkt moesten verlaten, vielen gemiddeld 22 procent in hun inkomen terug; bij mensen die met prepensioen of VUT gingen daalde het inkomen met 15 procent. Bij de 55-64 jarigen bevindt één op de tien huishoudens (150.000 personen) zich onder de armoedegrens. Onder 65-plussers is het aandeel ouderen met een laag inkomen de afgelopen tien jaar gedaald (SCP).

Foto: Wim de Jonge

HET ONDERZOEK

Dit artikel is gebaseerd op de zogenaamde Integratiekaart, een project van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De kaart, ook wel monitor genoemd, is een wetenschappelijk instrument waarbij met behulp van gegevensbestanden van het CBS, het WODC en andere instellingen de integratie van allochtonen door de tijd heen zo feitelijk mogelijk wordt gevolgd. Een van de onderwerpen die in de Integratiekaart 2005 aan bod komt is de participatie en prestatie van allochtonen in het hoger onderwijs. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens uit het Centraal Register Ingeschrevenen Hoger Onderwijs (CRIHO).

LEEFTIJD EN STUDIEUITVAL

Uit onderzoek van Crul en Wolff van het Institute for Migration and Ethnic Studies (IMES) van de Universiteit van Amsterdam is gebleken dat leeftijd een belangrijke determinant is van studie-uitval in het eerste en tweede jaar van een opleiding in het hoger onderwijs. Oudere studenten hebben een hoger uitvalpercentage doordat de tijd die men op latere leeftijd aan een studie kan besteden vaak moet concurreren met tijd die men moet besteden aan werk en/of gezin. Bij allochtonen overlapt dit verschijnsel voor een groot deel de eerstegeneratieproblematiek, omdat eerstegeneratie- allochtonen gemiddeld ouder zijn als ze gaan studeren. De hogere uitvalcijfers van de eerste generatie zijn volgens Crul en Wolff niet zonder meer aan de eerstegeneratieproblematiek te wijten, omdat zij ook een grotere uitval bij oudere autochtone studenten constateren. Om deze reden wordt in dit artikel dan ook verder geen onderscheid gemaakt tussen eerste- en tweedegeneratie-allochtonen. Bovendien is het waarschijnlijk dat een groot deel van de eerstegeneratie-allochtonen die aan het hoger onderwijs deelnemen al op (zeer) jonge leeftijd naar Nederland is gemigreerd. Dit geldt uiteraard meer voor Marokkanen, Turken en Surinamers dan voor Antillianen en allochtonen die bijvoorbeeld in het kader van asielmigratie naar Nederland zijn gekomen.

Mogelijke verklaringen

Zoals reeds vermeld laten niet-westerse allochtonen hun studiekeuze mogelijk gemiddeld meer dan autochtonen bepalen door extrinsieke en minder door intrinsieke motieven. Dit wil zeggen dat niet-westerse allochtone studenten meer dan gemiddeld een studie kiezen waarvan wordt verondersteld dat deze een hoog rendement heeft op de arbeidsmarkt en dat zij daarbij gemiddeld minder belang hechten aan de vakinhoudelijke kanten van de opleiding. Dit kan mede bijdragen aan het relatief lage percentage allochtone studenten dat een eindexamen behaalt. Studenten met een relatief hoge intrinsieke studiemotivatie blijken namelijk meer studievoortgang te behalen dan studenten met een lage intrinsieke studiemotivatie. Dat er proportioneel meer oudere allochtone studenten beginnen met een opleiding in het hoger onderwijs zou tevens een deel kunnen verklaren van het lagere percentage dat een eindexamen behaalt (zie kader). Ook het minder kunnen beschikken over (materiële) hulpbronnen zou hiervan een oorzaak kunnen zijn. Wellicht dat niet-westerse allochtone studenten van wie de ouders gemiddeld over minder materiële (financiële) hulpbronnen beschikken geneigd zijn om meer naast hun studie te werken zodat ze zich relatief minder op hun studie kunnen focussen. Verder kunnen zij het zich wellicht minder dan autochtone studenten permitteren om na een mislukte studie een andere studie te beginnen. Uit een recent onderzoek onder Britse studenten door het Institute for Employment Studies in Brighton blijkt dat financiële problemen en problemen met het combineren van een studie met parttimewerk het afronden van een studie in het hoger onderwijs in de weg staan. Studenten afkom-

stig uit etnische minderheidsgroepen hebben in hogere mate met deze problemen te kampen dan autochtone studenten. De bevindingen van een al wat ouder Nederlands onderzoek door het Kohnstamm Instituut naar de studiekeuzen en -motieven van aankomende en eerstejaarsstudenten (cohort 1997-1998), lijken dit te staven. Uit dat onderzoek blijkt dat allochtone studenten geen steun van hun ouders verwachten als er geen studiefinanciering meer wordt verschaft en dat zij gemiddeld een twee maal zo hoge studieschuld aan hun studie denken over te houden.

LITERATUUR:

- Berg, M.N. van den, J. de Boom en W.H.A. Hofman (2001), *Studeren in het wetenschappelijk onderwijs*. Rotterdam: RISBO.
- Connor, H., C. Tyers, T. Modood, en J. Hillage (2004), *Why the difference? A closer look at higher education minority ethnic students and graduates*. Brighton: Institute for Employment Studies.
- Crul, M. en R. Wolff (2002), *Talent gewonnen. Talent verspild? Een kwantitatief onderzoek naar de doorstroom van allochtone studenten in het hoger onderwijs 1997-2001*. Utrecht: ECHO.
- Hop, P., U. de Jong, M. van Leeuwen, I. Overtoom en J. Roeleveld (1999), *Deelname aan hoger onderwijs. Deel 3. Studiekeuze en studiemotieven van leerlingen in het voortgezet onderwijs en eerstejaars studenten cohort 1997/98*. Amsterdam: SEO/SCO Kohnstamm Instituut.
- Kralingen, E. van (2003), Niet-westerse allochtonen in het voltijd hoger onderwijs. *Bevolkingstrends* 51(2), pp. 50-53.

Dr. R.P.W. Jennissen, Ministerie van Justitie (WODC). E-mail: r.p.w.jennissen@minjus.nl.

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en beoogt de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken te bevorderen. Inlichtingen over toezending van kopij kunnen worden ingewonnen bij de redactie

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan. Toezending van bewijs-exemplaren wordt op prijs gesteld.

Het NIDI is een instituut van de KNAW dat zich bezighoudt met onderzoek naar ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van de bevolking

colofon

Demos	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry Bronsema, eindredacteur drs. Joop de Beer drs. Gijs Beets dr. Ernst Spaan
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	http://www.nidi.nl/public/demos/
Abonnementen	gratis
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	Nadorp Druk b.v., Poeldijk

demodata

Van de 188.000 kinderen die in 2005 in Nederland werden geboren had een kwart een moeder van 35 jaar of ouder. Bij 6.500 kinderen was de moeder zelfs 40 jaar of ouder. Van de vrouwen die in 2005 een kind kregen, waren meer dan 46.000 35 jaar of ouder. In 1995 waren dat er nog 31.000. De stijging komt voor een deel doordat er vergeleken met 1995 meer vrouwen van deze leeftijd zijn. Daarnaast krijgen ze ook vaker kinderen. In 2005 kregen 62 van de 1.000 vrouwen van 35 tot 40 jaar een kind. In 1995 waren dit er nog 45. Sinds 1970 is het niet meer voorgekomen dat vrouwen van 40 jaar of ouder zoveel kinderen kregen. Een kwart van hen werd voor het eerst moeder. In 1970 was dat nog tien procent. In die tijd ging het vooral om vrouwen die vier of meer kinderen kregen. Ook vrouwen van 30 tot 35 jaar krijgen gemiddeld meer kinderen. (CBS).